

Een andersoortig evangelie

In de brief aan de Galaten spreekt Paulus, net als in zijn tweede brief aan de Korinthiërs, over verdraaiing van het goede nieuws van God. Het zelfstandig naamwoord *euangelion* (goed nieuws, goed bericht of evangelie) komt in deze brief zevenmaal voor – driemaal in het eerste hoofdstuk en viermaal in het tweede. Het werkwoord *euangelizoo* (evangeliseren, goed nieuws verkondigen) wordt in de Galatenbrief eveneens zeven keer gebruikt – zesmaal in het eerste hoofdstuk en eenmaal in het vierde.

Verwarring in Galatië

Verwarring over de aard van het goede nieuws was voor Paulus de aanleiding om aan de christenen in Galatië een brief te gaan schrijven. In het eerste hoofdstuk merkt de apostel hierover op:

*“Ik verwonder mij, dat u zo snel van hem die u door [de] genade <van Christus> heeft geroepen, overgaat naar **een ander evangelie, dat geen ander is**; maar er zijn sommigen die u in verwarring brengen en **het evangelie van Christus willen verdraaien**. Maar zelfs als wij, of een engel uit [de] hemel, <u> **een evangelie verkondigen naast dat wat wij u **als evangelie verkondigd hebben****, die zij vervloekt! Zoals wij vroeger hebben gezegd, zo zeg ik ook nu weer: als iemand u **een evangelie verkondigt naast dat wat u ontvangen hebt, die zij vervloekt!** (1:6-9)*

In deze inleiding maakt Paulus tweemaal gebruik van het woord evangelie en driemaal van het begrip evangeliseren.

Blijkbaar waren er in de gemeenten van Galatië “evangelisten” aangekomen, die beweerden dat Paulus een onvolledige heilsboodschap had gebracht. Volgens hen werd een zondaar wel gered door Gods genade, maar om rechtvaardig te kunnen leven moest elke gelovige zich aan bepaalde leefregels houden. Om te laten zien dat je christen was, behoorde je bepaalde rust- en feestdagen in acht te nemen en je te houden aan een godsdienstige kalender (Gal. 4:10). Vermoedelijk wees men daarbij op de sabbatten, nieuwe manen en jaarlijkse feesten die worden genoemd in de wet van Mozes, want deze “evangelisten” beweerden bovendien, dat een gelovige man zich moest laten besnijden om een rechtvaardige te kunnen zijn (Gal. 2:3; 5:2,6,12; 6:12-13). De nieuwkomers hamerden op de wet van Mozes als “regel der dankbaarheid”, en ze verwachtten gerechtigheid van een nauwgezette naleving van voorschriften uit het Oude Testament. Maar ze waren daarin niet consequent, want ze kozen eigenmachtig bepaalde inzettingen uit terwijl ze vele andere regels negeerden. Paulus wijst op hun

inconsequentie door op te merken dat een mens die meent dat hij zich moet laten besnijden en Israëls godsdienstige kalender in acht moet nemen, verplicht is om de **hele** wet te houden (Gal. 5:3).

Voor zulke predikers had de apostel geen goed woord over. Hij noemde hen “valse broeders” (d.w.z. “nep-broeders”), die waren binnengeslopen “om onze vrijheid die wij in Christus Jezus hebben, te bespieden, en zo ons tot slavernij te brengen” (Gal. 2:4). De nieuwkomers wilden de gemeente van Christus “opnieuw een slavenjuk opleggen” (Gal. 5:2). Ze “moeten zich maar laten snijden, die u verontrusten!” (Gal. 5:12) merkt Paulus spottend op. In plaats van jullie op te roepen om je te laten besnijden, moeten ze zichzelf maar laten verminken! Zulke mensen “willen zich uiterlijk goed voordoen” (Gal. 6:12), maar waar het echt om gaat, het hart, laten ze onveranderd. “Besneden zijn of niet besneden zijn betekent niets, maar of men een nieuwe schepping is” (Gal. 6:15).

Paulus keert zich bijzonder fel tegen dit gedachtegoed. Wat zulke mensen verkondigen, zegt hij, is “een andersoortig evangelie, dat geen ander is”. Omdat de boodschap die zij brengen inhoudt dat een mens iets moet **doen** om rechtvaardig te kunnen zijn (Gal. 3:12), is wat zij prediken in werkelijkheid helemaal geen goed nieuws! Want wie zich niet aan hun eigenmachtig gekozen regels houdt, of wie een van die regels per ongeluk overtreedt, is volgens hen geen rechtvaardige. Hun ten onrechte zo genoemd “evangelie” brengt dus een **vloek** met zich mee (Gal.1:9, 3:10). In werkelijkheid wordt geen enkel mens “gerechtvaardigd uit werken der wet” (Gal. 2:16), maar alleen door het geloof van Christus. In de oorspronkelijke Griekse tekst van Gal. 2:16 staat niet “geloof **in** Christus”, d.w.z. geloof in Hem, maar er staat: “geloof **van** Christus”, d.w.z. Zijn trouw. Mensen worden rechtvaardigen, niet doordat zij zich aan opgelegde regels houden, maar doordat Christus in hen leeft, trouw blijft aan de roeping die Hij eens heeft gegeven, aan Gods rechterhand voor hen pleit en hen door Zijn Geest van binnenuit verandert (Gal. 2:20).

Paulus wees de boodschap dat een gered mens zich aan wetsvoorschriften moet houden om een rechtvaardige te kunnen zijn, in felle bewoordingen af. Wie zoiets predikt is “vervloekt”. Zelfs al zou ikzelf, of een engel uit de hemel, je dit verkondigen, dan nog zouden jullie zulke woorden moeten afwijzen, want er is geen enkele zegen in! (Gal. 1:8-9).

Niet naar de mens

In Gal. 1:11 gebruikt de apostel zowel het woord evangelie als het werkwoord evangeliseren éénmaal. Over het goede nieuws dat hij in Galatië had verkondigd, zegt Paulus:

*“Want ik maak u bekend, broeders, dat **het evangelie dat door mij verkondigd is, niet is naar [de] mens. Want ik heb het ook niet van een mens ontvangen of geleerd, maar door openbaring van Jezus Christus**” (1:11-12)*

De boodschap die Paulus had gebracht, was volgens zijn eigen zeggen niet “naar de mens”. Daarmee zou hij verschillende dingen kunnen bedoelen:

1. In het goede nieuws dat de apostel verkondigde, krijgt de mens voor zijn redding geen enkele lof of eer. Als een mens “niet gerechtvaardigd wordt uit werken der wet, maar door het geloof van Christus Jezus” (Gal. 2:16) komt niet de mens, maar Christus Jezus alle eer toe (1 Kor. 1:31; 2 Kor. 10:17; Efe. 2:9). Niet de geredde zondaar, maar Christus is trouw! Alle eigenroem is uitgesloten (Rom. 3:27).

2. De boodschap die Paulus verkondigde was niet door mensen bedacht, of door andere apostelen aan hem overgeleverd. Hij had die niet ontvangen van de mannen die vóór hem al apostelen waren (Gal. 1:17). Wat Paulus predikte was hem geopenbaard door de opgestane Messias in de hemel. Allereerst op de weg naar Damascus, toen Christus aan hem verscheen (Gal. 1:15, Hand. 9:1-6) en vermoedelijk ook tijdens zijn verblijf in Arabië (Gal. 1:17), de landstreek waar de berg Sinai ligt (Gal. 4:25).

3. Omdat het evangelie dat Paulus bracht de hoorder geen enkele roem geeft voor zijn godsdienstige inspanningen, was Paulus (en is elke betrouwbare evangelieprediker) er niet op uit om mensen te behagen (Gal. 1:10).

Paulus was door God geroepen om “*Zijn Zoon onder de volken te verkondigen*” (Gr. **te evangeliseren**, 1:16). Door deze roeping, die op de weg naar Damascus had plaatsgevonden, was de Farizeeër Saulus totaal van inzicht veranderd. Terwijl hij Jezus van Nazareth altijd had beschouwd als een misleider van het volk, een ketter die Israël op een dwaalweg voerde en die Israëls trouw aan Gods verbond ondermijnde, was hij plotseling, op een overweldigende manier tot het inzicht gekomen dat de man die hij verachtte, “Gods Zoon” was, de Messias waarover in de tweede Psalm wordt gesproken. De “gemeenten van Judéa die in Christus zijn”, dus de messiaanse gemeenten in het Joodse land, hadden het verbazende nieuws vernomen: “*Hij, die ons vroeger vervolgde, verkondigt [Gr. **evangeliseert**] nu het geloof dat hij vroeger verwoestte!*” (1:23)

De waarheid van het evangelie

Nadat hij door de opgestane Christus was geroepen had Paulus zich jarenlang in Arabië, Syrië en Cilicië opgehouden (1:17,21). Over wat er daarna gebeurde merkt hij op:

“Daarna ging ik na verloop van veertien jaar weer op naar Jeruzalem met Barnabas en nam ook Titus mee. En ik ging op grond van een openbaring op, en ik stelde hun het evangelie voor dat ik onder de volken predik, en afzonderlijk aan hen die in aanzien waren, opdat ik niet misschien tevergeefs loop of gelopen heb; (maar ook werd Titus, die bij mij was, hoewel hij een Griek was niet genoodzaakt zich te laten besnijden;) en [dat] vanwege de binnengeslopen valse broeders, die zich hadden binnengedrongen om onze vrijheid te bespieden die wij in Christus Jezus hebben, met het doel ons tot slavernij te brengen. Voor hen zijn wij ook geen uur geweken door ons te onderwerpen, opdat de waarheid van het evangelie bij u blijft. Maar van hen die geacht werden iets te zijn – wat zij ook ooit waren, doet er voor mij niets toe: God neemt [de] persoon van [de] mens niet aan, - want zij die in aanzien waren, hebben mij [verder] niets meegedeeld; integendeel echter, toen zij zagen dat aan mij het evangelie van de onbesnedenen was toevertrouwd, zoals aan Petrus dat van de besnedenen [want Hij die in Petrus werkte tot [het] apostelschap van de besnedenen, werkte ook in mij onder de volken), en toen zij de genade die mij gegeven is, erkenden, gaven Jakobus, Kefas en Johannes, die geacht werden steunpilaren te zijn, mij en Barnabas [de] rechterhand van de gemeenschap, opdat wij naar de volken en zij naar de besnedenen [gingen]; alleen moesten wij de armen gedenken, wat ik mij daarom ook bejverd heb te doen” (2:1-10)

Paulus doelt hier misschien op de bijeenkomst in Jeruzalem die in Handelingen 15 wordt beschreven. In de veertien jaar die er sinds zijn ervaring op de weg naar Damascus waren voorbijgegaan, had hij met de apostelen en oudsten in Jeruzalem geen enkel contact gehad – hoewel God hem een “goed bericht” had gegeven dat hij in de volkerenwereld moest bekendmaken. Pas na verloop van veertien jaar ging hij naar Jeruzalem en vertelde aan de “steunpilaren” van de messiaans-Joodse beweging¹ welk “evangelie” hij in de volkerenwereld had gebracht. En de “steunpilaren” (waaronder zich Jakobus, Petrus en Johannes bevonden) hadden niets aan zijn boodschap toegevoegd. Ze hadden niet gezegd dat gelovigen uit de volken zich moesten laten besnijden of zich aan Joodse gebruiken moesten gaan houden.

Paulus en Petrus waren het roerend eens geweest over “de waarheid van het evangelie”. Tijdens de bijeenkomst in Jeruzalem had Petrus die als volgt omschreven: “Door de **genade** [d.w.z. de onverdiende goedheid] van de Heer Jezus geloven wij [wetsgetrouwe Joden] behouden te worden, op dezelfde wijze als zij [volken die de wet niet hebben]” (Hand. 15:11). “God, Die de harten kent, heeft getuigd door hun [volken] de heilige geest te geven, evenals ook aan ons [Joden], zonder enig onderscheid te maken tussen ons en hen, door het geloof hun hart reinigende” (Hand. 15:8-9). Petrus

¹ De uitdrukking “steunpilaren” houdt vermoedelijk verband met de beeldspraak van de Bijbel, waarin de gemeente van Christus een “geestelijk huis” of “geestelijke tempel” wordt genoemd (vgl. 1 Kor. 3:16-17, 2 Kor.6:16, Efe. 2:19-22, 1 Petr. 2:4-5).

had de wet van Mozes een “juk” genoemd, “dat noch onze vaders noch wij hebben kunnen dragen” (Hand. 15:10).

In de Galatenbrief verwoordt Paulus de “waarheid van het evangelie” zó: “Wij, geboren Joden, en geen zondaars uit de heidenen, wetende, dat de mens niet gerechtvaardigd wordt uit werken der wet, maar door het geloof in [Gr. **van**] Christus Jezus, zijn ook zelf tot het geloof in Christus Jezus gekomen, om gerechtvaardigd te worden uit het geloof in [Gr. **van**] Christus en niet uit werken der wet” (Gal. 2:15-16). Daarmee zegt Paulus precies hetzelfde als wat Petrus eerder had gezegd (Hand. 15:11).

Bij een latere gelegenheid, in het Syrische Antiochië, is Paulus toch eens met Petrus in aanvaring gekomen. Van die gebeurtenis geeft hij het volgende verslag:

*“Want voordat er enigen van Jakobus kwamen, at hij [d.i. Petrus] met [die uit] de volken; maar toen zij gekomen waren, onttrok hij zich en zonderde zich af uit vrees voor die uit de besnijdenis; en met hem huichelden <ook> de overige Joden, zodat zelfs Barnabas door hun huichelarij werd meegesleept. Maar toen ik zag dat zij niet recht wandelden **naar de waarheid van het evangelie**, zei ik tot Kefas in het bijzijn van allen: Als u, die een Jood bent, leeft als de volken en niet als de Joden, waarom dwingt u de volken naar Joodse wijze te leven?” (2:12-14)*

Toen Petrus in Antiochië was aangekomen, had hij aanvankelijk gehandeld in overeenstemming met “de waarheid van het evangelie”. Hij had aan één tafel gezeten met gelovigen uit de volken, en gezamenlijk met hen de maaltijd gebruikt. Maar op een gegeven moment waren er Joden uit Jeruzalem in Antiochië gekomen die behoorden tot de “kring” of het “gezin” van Jakobus. En die bezoekers hadden kritiek gehad: “Hoe kon Petrus, als vrome Jood, zich nu verontreinigen door met niet-Joden aan één tafel te gaan zitten en onrein voedsel te nuttigen? Uit de Tenach blijkt toch, dat Israël ten onder gaat wanneer Joden zich vermengen met niet-Joden?” Door deze kritiek hadden Petrus en Barnabas zich laten intimideren. Ze zonderden zich af en aten niet langer samen met gelovigen uit de volken.

Toen hij dit ontdekte, was Paulus er hevig verbolgen over. Want dit gedrag was een **ontkenning** van de waarheid van het evangelie. Het goede bericht van God zegt immers, dat de Schepper “de heilige geest geeft aan Joden en niet-Joden, en tussen die beiden geen enkel onderscheid maakt aangezien Hij door het geloof het hart reinigt” (Hand. 15:8-9). Juist Petrus had dit eens geleerd, toen God hem door middel van een visioen had opgedragen om het huis van de Romein Cornelius binnen te gaan. Petrus “huichelde” dus: Hij gedroeg zich voor het oog van de buitenwereld op een strenge manier die niet overeenstemde met zijn innerlijke overtuiging.

In de Galatenbrief wordt niet verteld, hoe Petrus op de scherpe en openlijke terechtwijzing van Paulus heeft gereageerd, maar uit een brief die Petrus aan het eind van zijn leven heeft geschreven blijkt dat hij de kritiek van Paulus ter harte heeft genomen en de brieven van Paulus beschouwde als door God geïnspireerde "Schriften" (2 Petr. 3:14-16).

Twee evangeliën

In Gal. 2:7 spreekt Paulus over twee verschillende goede berichten, die hij aanduidt als "het evangelie van de onbesnedenen" en "dat van de besnedenen". Men zou die twee ook "het evangelie van de volken" en "het evangelie van Israël" kunnen noemen. In één opzicht stemmen beide berichten volstrekt overeen: zowel Joden als niet-Joden worden gered door de onverdiende goedheid van de Heer Jezus en niet door hun godsdienstige prestaties of hun eigen gehoorzaamheid (Hand. 15:11, Gal. 2:15-16).

In ander opzicht verschillen de evangeliën echter van elkaar. In beide "goede berichten" klinkt er een oproep tot bekering, maar de oproepen hebben een verschillende strekking. De volken worden opgeroepen om zich van hun "ijdel bedrijf", d.w.z. de zinloze verering van afgoden, te wenden tot "de levende God, die de hemel, de aarde, de zee en al wat erin is gemaakt heeft": de Ene, een voor hen *onbekende* God, met het oog op de komende wereldheerschappij van Zijn Messias (Hand.14:15, vgl. Hand. 17:29-30). Israël wordt opgeroepen om terug te keren naar de voor hen bekende God van het *verbond*, ontzag voor Hem te hebben en Zijn onderricht te gedenken, ook met het oog op Zijn komend rijk (Mal. 3:7, 4:4; Matth. 4:17).

Waar het godsdienstige gebruiken betreft zijn de twee evangeliën eveneens verschillend. Gelovige Israëlieten mogen vasthouden aan de gebruiken van de wet van Mozes (Hand. 21:17-26), maar zij moeten beseffen dat deze inzettingen "schaduw" zijn van de werkelijkheid die er in Christus is gekomen (Hebr. 10:1). Aan de afgodendienst van de volken mogen ze beslist niet deelnemen (Hand. 15:20, 1 Joh. 5:21), maar gelovigen uit de volken moeten ze beschouwen als mensen die God heeft aanvaard en heeft gereinigd door het geloof (Hand. 15:8-9). Voor gelovigen uit de volken is het *niet* goed om Joodse rituelen (zoals de besnijdenis) op zich te nemen, want door zich te laten besnijden of zich aan godsdienstige voorschriften te onderwerpen wekken zulke gelovigen de indruk dat het werk van Christus aanvulling behoeft, dat het geloof in Hem niet voldoende is om rechtvaardig te zijn.

Aan gelovigen uit de volken schreef Paulus:

*"Zie, ik... zeg u: indien **gij** u laat besnijden, zal Christus u geen nut doen. Nogmaals betuig ik aan ieder, die zich laat besnijden, dat hij verplicht is de gehele wet na te komen. Gij zijt los van Christus, als gij door de wet gerechtigheid verwacht: buiten de*

genade staat gij. Wij verwachten immers door de Geest uit het geloof de gerechtigheid, waarop wij hopen” (Gal. 5:2-5).

Het evangelie van de besnedenen is verkondigd door Petrus, Jakobus, Johannes, de overige apostelen en de oudsten in Jeruzalem, terwijl het evangelie van de onbesnedenen is gepredikt door Paulus en Barnabas (Gal. 2:9). Beide evangeliën werden overal rondgebazuind, want in elke stad van de Grieks-Romeinse wereld woonden er zowel Joden als niet-Joden. De taakverdeling die er in Jeruzalem werd afgesproken (Gal. 2:9) bracht geen absolute geografische scheiding van het werkterrein van Paulus en de twaalfen teweeg, al werkten de laatsten voornamelijk in Israël en Paulus vooral in het buitenland.

Paulus’ lichamelijke zwakheid

In het vierde hoofdstuk van zijn brief gebruikt Paulus het werkwoord “evangeliseren” voor de laatste maal. De apostel beschrijft hoe de Galaten voor het eerst van de Messias hadden gehoord. Paulus was toen zwak geweest, en hulpbehoevend:

*“En u weet dat ik u de eerste maal in lichamelijke zwakheid het evangelie heb verkondigd [Gr. “heb **geëvangéliseerd**”]; en de verzoeking voor u in mijn lichaam hebt u niet veracht of verafschuwed; maar u nam mij aan als een engel van God, als Christus Jezus” (4:13-14)*

Wat de apostel precies mankeerde, is niet duidelijk. Uit het slotwoord van zijn brief hebben sommigen gemeend te kunnen afleiden, dat hij leed aan een oogziekte en door zijn medewerkers moest worden geleid en ondersteund toen hij voor het eerst in Galatië optrad. Als de apostel schreef, waren de Griekse letters uitzonderlijk groot, wellicht omdat hij slechtziend was (Gal. 6:11). Paulus zegt bovendien dat de Galaten destijds zoveel liefde voor hem koesterden, dat ze, indien het mogelijk was geweest, hun eigen ogen “uitgerukt en aan hem gegeven zouden hebben”! (Gal. 4:15)

Misschien moeten we het “uitrukken en geven van de eigen ogen” echter opvatten als beeldspraak voor hartelijk medelijden, en niet als een letterlijke aanduiding van de oplossing voor Paulus’ kwaal. De apostel kan zwak zijn geweest vanwege de mishandeling die hij in Lystra had ondergaan: hij was er gestenigd en de stad uitgesleept, omdat men meende dat hij dood was (Hand. 14:19-20). Zijn gezicht en de rest van zijn lichaam zullen nog wekenlang allerlei zwellingen en blauwe plekken hebben vertoond.

De toestand waarin Paulus verkeerde was voor de hoorders van zijn boodschap een “verzoeking” geweest. Ze hadden kunnen concluderen: “Die man predikt verlossing, maar hij ziet eruit als een zwakkeling. De redding waarover hij spreekt, stelt blijkbaar

niets voor". Ook hadden ze kunnen zeggen: "Als dit de behandeling is die een verkondiger van het goede bericht ten deel valt, dan kunnen we ons maar beter niet met die boodschap inlaten!"

De Galaten hadden zulke voor de hand liggende conclusies destijds **niet** getrokken. Ze hadden Paulus ontvangen "als een engel van God", alsof hij Christus Jezus zelf was. Ze hadden het goede bericht dat Paulus verkondigde, met vreugde aangenomen omdat ze beseften dat het een boodschap van de Messias was die voor hen was bestemd.

Maar nu hadden ze zich van de man die hen "door de genade van Christus had geroepen" laten afbrengen (Gal. 1:6) en een boodschap aanvaard die geen goed bericht was (Gal. 1:6). Ze hadden zich door imponerende figuren in verwarring laten brengen, door mannen die het evangelie van Christus wilden verdraaien (Gal. 1:7). Het leek erop, alsof Paulus zich tevergeefs voor hen had ingespannen (Gal. 4:11). Paulus was *bezorgd* over hen; hij moest de gelovigen in Galatië die hij beschouwde als zijn geestelijke kinderen als het ware opnieuw "baren" (Gal. 4:18-20). Door middel van zijn brief hoopte hij hen weer "de rechte weg te laten bewandelen naar de waarheid van het evangelie" (Gal. 2:17), en "Christus Jezus in hen gestalte te doen krijgen" (Gal. 4:19). Want een gelovige is niet: een mens die zich aan opgelegde geboden houdt, maar: een mens in wie de opgestane Christus leeft (Gal. 2:20).

Samenvatting

1. Paulus schreef zijn brief aan de Galaten omdat hij zich ernstig zorgen maakte over de toestand van de gemeenten in die landstreek.
2. Ze hadden zich laten afbrengen van het goede nieuws dat de apostel hun had verkondigd en zich in feite ook van hemzelf losgemaakt.
3. Ze hadden de verplichting op zich genomen om Israëls godsdienstige kalender te gaan onderhouden ("dagen, maanden, vaste tijden en jaren", 4:10), en overwogen om zich te laten besnijden (5:2,11-12; 6:12-13).
4. Paulus had hun verkondigd dat een mens gerechtvaardigd wordt "uit het geloof van Christus en NIET uit werken der wet" (2:16), maar volgens de leiders die de Galaten nu volgden, werd een mens gerechtvaardigd door op Christus te vertrouwen EN zich aan bepaalde (eigenmachtig gekozen) godsdienstige rituelen te onderwerpen. De nieuwkomers predikten een "evangelie" NAAST dat wat Paulus verkondigd had (1:6-9).
5. Daarmee was het evangelie van Christus van zijn kracht beroofd. Redding is door Gods **genade**, d.w.z. geheel gratis (2:21). Wanneer er enige prestatie van de mens

wordt geëist, hoe gering ook, is de redding niet langer uit genade maar in meerdere of mindere mate uit verdienste.

6. Tegen een boodschap waarin er van de mens een prestatie wordt geëist (al is die misschien maar klein) keert Paulus zich met grote felheid. Zo'n boodschap voert de mens in slavernij en plaatst hem onder een vloek (3:10-14). Het wordt voorgesteld als een verbeterde versie van het evangelie, maar in werkelijkheid is het helemaal geen goed nieuws! (1:6).

7. Het echte evangelie dat Paulus bracht, brengt vrijheid en stelt gelovigen in de positie van zonen en erfgenamen (3:26-4:7). Het nep-evangelie dat Paulus' tegenstanders verkondigden, brengt mensen onder een slavenjuk (4:24-25, 5:1).

8. Wat tegenwoordig door een groot deel van de christenheid wordt gepredikt, lijkt verdacht veel op de boodschap van Paulus' tegenstanders en wijkt af van het goede nieuws dat de apostel in Klein-Azië heeft laten klinken.

* * * * *